

Илази сваког четвртка
на цијелом табаку.

Стаје за Црну Гору, Ау-
стро-Угарску, Босну и Хер-
цеговину:

годишње . . . 4 фор.
на по године . . . 2 п
на четврт године 1 п
за Србију и све друге земље
годишње . . . 15 франка
на по године . . . 8 п
на три мјесеца 4 п
у азлату.

ЦРНОГОРКА

ЛИСТ ЗА

КЊИЖЕВНОСТ И ПОУКУ.

Уредник:

ЈОВАН ПАВЛОВИЋ.

Претплата на Црне Го-
ре и сва писма шаљу се
само уреднику.

Претплата из Србије у
пућује се Велимиру Вало-
жићу у Биоград, а из дру-
гих крајева под адресом
P. Ramanović Saitago-
(за „Црногорку“).

Претплату примају сви
наша књижари и новина-
рске експедиције. Не-
франкирана писма не при-
мају се.

БРОЈ 7.

Ц е т и њ е, 21. Фебруара 1885.

ГОДИНА II.

Књазу пјеснику.

Тамо, ће се српски крстап вјје
Посрмчета косовских рапа,
А сокола Ђо слобода трије
Од тужнога, од Видова-дана:
Уздиге се над земаљским створом,
Да светиње брани и олтаре;
Да закрилиш Српство Црном Гором
Од небраће, Књаже Господаре!
У десници два Ти мача сјају,
Ка' два сунца иза Ловћен-горе;
Један паклу, други лети рају, —
Крвав в'јенац носо одозгоре.
Црни пака! — мјесечева тама;
Два му рога маче потамно.

Рај су двери пут вилинског храма;
Ту си мачем вјалу запл'јесно.

Док си првим некрет обарао,
Да га сатреп земаљском луцу,
Други Ти се небу удварао,
Да очара „Балканску Царицу“

Ка' пјеснику, Књазу и јунаку
Српство поје, а свијет се дивн;
А ти, Боже, мене чуј нојаку:

Пјесника нам, Господара живи!

У Сп'љету, на чисти понеђељник.

Косовка Дјевојка.

Побратимство у српским народним пјесмама.

Написао Сабо Стојковић.

(Поштовано моје добротвору г. Владовиту Збрку из Вишеграда у знак благодарности).

Српски народ, више него икоји други, мо-
же се поносити својим народним благом,
својим народним пјесмама. У њима је оије-
ван сав спољни и унутарњи живот Србина. Ра-
дост и веселе, јади и невоље, муке и патње,
вртле и мане — све то једно поред другог
стоји, све се то једно поред другог у пјесмама
налази.

Косовске пјесме оплакују пропад моћи и
царства српскога; у њима народни пјесник ку-
не уду срећу своју и браће своје, али уједно
прориче и срећније дане; у њима нам Марко
засијена бритку хорду у станац камен и лје-
же, да борави саник, али та ће хорда измилити
из станаца камена, устаће Марко, да се свети
душманпну своје!

Марко је народ — а народ је Марко!

Тамновање једнога јест тамновање друго-
га, борба једнога јест борба другог; устанак
Марков јест ускрпење другог Марка — на-
рода српскога. Вртле и мане, што су Марку
припјевале — то су управо вртле и мане на-

рода српскога. Марко је дакле народ — а на-
род је Марко!

Као што Марко леже да спава, тако и на-
род заспа животом својим. Као оно Марко, што
засијене хорду своју у камен — тако и народ
српски тури мач свој у коре, и од Косова жи-
вљање ма'не непрестано једино у пјесми, жи-
вот му бијаше пјесма и спомен на српско
проживјеле дане и пада у боље. Стотинама проте-
че година, док се тај проје пробуди и зашта
„на коме је царство?“

У Марку је дакле народ опјевао сам себе!

Народне нам пјесме даље опјевјају борбу
срп. ајдука, борбу петвјековну за обрану јадне
браће своје од зулума салићех Турака, а таке
исто дугу и крваву борбу соколов са зетски-
јех кршева за златну своју слободу.

У осталом држам, да је већ излишно го-
ворити о томе. Та о томе су изрекли свој суд
већ многи и вршци и то не само Срби, него
и иностранци.

Ми ћемо дакле пријећи на нашу тему — на побратимство.

* * *

У реду дивно одређених срп. народних обичаја без сумње прво мјесто заузима побратимство и то не само стога, што је оно онако дивно изведено, већ и стога, што је оно одлична карактерна црта српског народа, и што те црте нема ни један народ у томе облику, у коме се она налази у Срба. Народ је потпуно схватио вредност и вистину побратимства, па стога га и ошјева онако дивно, онако узвишено.

У старијим пјесмама ово је чисто, као што је чиста и поезија тога доба, а доцније онадањем поезије онада и узвишеног побратимства. Ондје је побратимство богодајно и сам га превишњи творац штити — а ондје пада често на обични назив — бива играчка неваљанијех. У старијим пјесмама боји се ипак, да га не би Бог наказао, ако прекине свету везу побратимства, па с тога се она шгади и не прекида, напротив у млађијем побратимство се често узима као згодно средство за пријевару.

Међу тијем врло ријетко Србији прекида ту везу — чешће пак Турцима, и и ту се види колико је побратимство пзубило од свога значаја, јер у старијим пјесмама ово је исто тако свето Турцима као и Србима. Побратимство је, као што рекосмо — особина српскога народа исто онако, као што и „крсно име“.

У другијех народа тога нема или бар у томе облику не. У Грка налазимо тек нешта слична и то из најстаријих времена. У VI. пјевању Омирове Илијаде приповиједа нам се, како се па бојном пољу пашоше Глаук и Диомед, један из табора тројанског, а други из грчког. Прије него што ће се побити упитају се за имена и тијем сазнадохме, да су они „погостима“ *) (Κείνοι). Као такви не побихше се, него измјенише оружје, али Диомед превари Глаука, јер даде своје много дошпе оружје за Глауково златно. Томе се — рекао бих — грчка пјесма смјне и тијем се показује колико то грчко „погостимство“ вреди. Ту се не би могле примјенити ове ријечи Туркиње дјевојке браћу рођеноме :

„Зашто, брате, да од Бога нађеш!
За што згуби мога побратима?
На што си се болан преварио?
А на једну сабљу оковану!
Е да Бог да одјека ти главу!“

(Вук. II.)

*) Узео сам ову ријеч од г. Др. Т. Мартића и чини ми се, да добро одговара самоме појму. Κείνοι је „гост“, али и домаћин према госту, е тога кад можемо и говоримо „побратим“ — то зашто да не уземо за сличан појам и „погостим“.

У српскијех побратима није био обичај мијењати даре, па ипак налазимо и томе примјера. Рекосмо пје обичај бис и зашта у старим пјесмама на то и не налазимо, но у млађијем. И ево тога примјера :

Везировић Рамо пише књигу Пустахији Луки и овако му бесједа :

„Море чу ли, драги побратиме!
Мож' ли знати, јеси л' запазио,
Када смо се побро, побратили?
Братисмо се, а не изврнисмо.
Ходи побро у питмоу Жулу,
Да ми брацку нашу изврнисмо,
Да се, побро, дарујемо даром!“

(Вук IV. 13.)

Није ли можда српскоме пјеначу био познат обичај старијех Грка? Врло је лако могуће, јер су приче грчке биле срп. народу познате, као што нам свједоче приче : о Александру великом, о тројанском рату и т. д.

У другијех народа колико ми је знано још и мање имамо шта слична с побратимством. У Латина налазимо у Цицерона идеализацију пријатељства у његову дјелу : „De amicitia“, али то је само идеализација и ништа више. Реално могло је такво пријатељство постојати само у врло ријеткијем случајевима, те с тога се баш и не може сравнити са срп. побратимством, које је реално постојало, а постоји — и ако врло ријетко — и данас у крајевима, гдје култура запада није искварила и уништила чистијех народијех обичаја.

О ономе пак, што ми уобичајисмо називамо „побратимством“ — о данашњем модерном „Bruderschaft“ није вредно ни говорити. Па и кад бисмо тај „Bruderschaft“ хтјели назвати „побратимством“ морали бисмо му увијек придати још који згодан сплет, којим би се отрцаност — да се тако изразим — данашњег тога побратимства имала одликовати од старог српскога побратимства.

Српско побратимство јест веза, која везе доње душе, два срца тако, да их никака физичка сила не може раздвојити, па ни сама смрт јер и по смрти остаје — ако ништа — а оно света и најсветија успомена на покојног побратима.

Ту везу нацртао нам је народни пјесник тако јавно, тако пластично у љубави побратима овим стпховима :

„Појездише до два побратима

.....

Та једно је Краљевићу Марко,
А друго је војвода Милоше,
Напоредо језде добро коње,
Напоредо носе копља бојна,
Један другом бјело лице љуби
Од милошће до два побратима.“

па оно :

„Колико се побре миловаху
Све им кова гриве мијегаху
А јунаца брке и солуфе . . .“

(Петрановић 26).

Куд би веће љубави?! Ни рођену браћу у својој братинској љубави не описује народ у својим пјесмама тако. Колико је силна љубав брата према сестри и сестре према брату — опет чини ми се није овакова. Не само, да се јунаци љубе — него шта више и коњи им се љубе под њима! И те нијеме животиње, али вјерни друзи својих господара осјећају њихову љубав, па да та љубав буде љешша, буде што дивнија и они се љубе!

Од куд та толика љубав? — Погледајмо од куд побратими.

Богом брати јунак јунака кад се пађе на љутој невољи, кад увиди, е му друге није, већ му ваља погинути, ако га ко не избави. А ко ће га јадна избавити ако не брат му? „Тешко свуда своме без својега“ вели српски народ, а ко је коме својскији, ако не брат брату. Па ако немаш никога свога, а ти га створи себи од Турчина, од дрвета, од камена, од гује присојкиње (Мплићевих: зим. веч. побратими).

Побратимство се дакле склапа у тешким приликама — у витешкој невољи. Иначе не. Само у Црној Гори побрате родитељи дјецу још у колијевци, али Црногорац се и рађа у витешкој невољи! Над његовом главом увијек виси мач, увијек ослушкује поклици: „на погете“ и „у бој!“ — увијек му душман крети пријети смрћу.

Невоља дакле нагоня јунака, да тражи брата, с којим ће лакше свакој невољи и биједи одолети, или који ће га из ње избавити. Без јуначке невоље слабо се кад склапа побратимство, јер су тешке обвезе побратима према побратиму. Обвезе те у крви су свакога јунака, свакога човјека, па с тога и не гледа јунак кога брати. Побратим војводе Милоша јест Суљо Циганин, а други му је побратим Змај огњени. Чудан занета побро!

Ево како црта пјесма растапак тпјех чуднијех побратима :

Јунак Милош на ногом скочио,
Па он Змаја рукам' загрлио
У ватрена чеда пољубио,
Змај Милоша у јуначко лице,
Па се оба онда растанула.

(Петр. 19.)

Кад јунак оваково авет, која имаде „ватрена чеда“ побрати, то како не ће побратити човјек човјека? Силна дакле мора бити ријеч, која тако уско везује два срца, двије природе,

па још тако различне — управо противне, као овдје.

„Братим тебе“ то је ето та ријеч!

Нема срца, које би могло ту ријеч презрети или ју немилостиво од себе одбити. Ту ријеч свако прима и поштује: и Србин и Турчин и Циганин и Мадар и т. д.

Диван примјер имамо у пјесми „Женидба Радул-бега“.

Иду свати Радул-бега, а пут им препоручује Ђерза Бањанин, јунак, да му у хиљаду кпћенијех свата равна није. Заустави Ђерза киту и сватове. Кад се свати виђеше на невољи, дошисли се лијепа дјевојка, те прође мимо свате и Јавно пред Ђерзу. Дојахав до њега стаде њега богом братимити :

„Ој јуваче на коњу вранчићу,
Братим тебе Богом истинијем!
Не по једном већ стотину пута,
Не мој моје среће застави,
Ни сватове моје резилити;
Ако кога ти на страни имаш,
Је да Бог да, да га скоро видиш“.

(Петр. 49.)

Турчин бјеше, али за Бога хајаше, па се тузи лијеној дјевојци, да му је Радул-бег ухватио два брата и да их држи у тамници, а не да их ни на откупе ни икако друкчије, па сад он хоће, да ухвати његову браћу — два млада дјевера — не би ли своју тако искупио. Кад то зачу лијепа дјевојка :

Вранцу му се око врата свија,
А јунаку око мукадема:
„Богом брате незнан добар јунак!
Пушти мене и моје сватове,
А и моја два дјевера млада,
Тврду тебе божју вјеру дајем,
Док ја кули Радул-бега дођем
Од коња му оддохати не ћу,
Док ми не да од тамнице кључе.

Пушти ћу ти браћу из тамнице.

(Петр. 49.)

Турчин то прими за Бога и крај свога јада и жалости за браћом рођеном, што му трупу у проклетој тамници, ману се освете. Од бијесна јунака, који зауставља хиљаду кпћенијех свата, постаје — рекао бих — нитоме јагње! Што одврати силна јунака од намисли његове? Хиљаду објеснијех (свати су увијек објесени) свата не могаше га одвратити од освете — а одврати га пушта рјечца: Братим тебе . . .

Силна је дакле та ријеч! сплнја од помисли на црну смрт, сплнја од сваке друге мољбе и преклињања! И јунак се о ту ријеч не гријешни, не презрије, не одбије је.

Колика је пак грјехота огријешити се о

ту ријеч види се јасно из pjesме: Краљевих Марко и кћи краља арапскога.

Марко дошао послје многојех година кући па стао градити задужбине, а циља га Јевропсма мајка: зашто то чини. Марко јој па то приповиједа, да је био у Арапској и да је ту донао тамнице, те га из ње избави кћи краља арапскога под том погодбом, ако ће ју узети за вјерну љубовцу. На путу одсијече Марко Арапца главу, јер му се гадло то црно створење, али:

Још Арапца глава проговара,
«Богом брата Краљевину Марко!
Не мој болан мене оставити»....

Па послје Марко наставља:

«Ту сам, мати, Богу згријешно,
Посестрими главу укинуо,
А велико благо задобо,
Те ја градам многе задужбине».

(Свршиће се).

ПЈЕСМЕ БЕЗ НАСЛОВА.

IX.

Ја сам чита' многе pjesме
И ни једну без наслова;
Крштена је свака била:
Она »Ружа«, »Цвијет« она.
Једну зову »Ката«, »Златка«,
Другу »Милка«, трећу »Анка«, —
»Меирина«, »Анђелина«,
»Малованка«, »Драгованка«.

Она пјева »Сињем небу«,
У тој јече »Мирни вали«... —
И враг би их сами знао
Како су их и још звали.
Па кад ми је додијало
Све вјсна пантит ова,
Ја се крену, те зацјели
Нове pjesме без наслова;

А знам биће в гди јуди
Те ће да се томе чуде,
Па ће дати хајку, граду,
Па ће да ме грдно суде...
Нека чуде, нека суде;
Ја ћу рјешит себе сама:
Боље pjesме в без наслова,
Но наслови без pjesама.

X.

Никац од Ровина! Никац од Ровина!
О! сретнога сипа! —

Каквијех он пријатеља има!
Кад му пружи чашу вина,
Хоће да му крв попију,
За то што је Никац опор,
Па не пушта —
— Да га истом чашом бљуу.

XI.

Не будете завидљиви;
Нека вам је мирна душа:
Ко је владар нека влада!
Ко је слуга нека слуша!
Значаји се не састоје
У одлици в частима:
Ко савјесно дужност врши,
Тај поштења доста има. —
А поштење није збрка;
Та оно је јасно, чисто:
Ка' истина што је проста,
И оно је тако исто. —
Па немаш ли веће частп,
Ти у радод човјек буди,
Е у малог и у великог
Једнако се чојство суди.
А још уз то Никац вели —
Па нека га чује сваки: —
Разлика је у частима,
А јуди смо сви једнаки.

Никац од Ровина.

Синовац као стриц.

Шаљива игра у трп чпна.

(Наставак.)

ТРЕЋИ ПРИЗОР.

Првишаће. Анка.

Анка. А! јесте ли ви то? Добро ми дошли!

Јуре Угриковић. О, то је вајистину срдачан дочек!

Анка. То је врло лијепо од вас да не тако изненађујете! Писали сте нам да сте предузели дугачко путовање, а кога се не ћете вратити прије мјесец дана, кад тамо а ви сте већ присјели.

Јуре Угриковић. Ја сам писао, а коме?

Анка. Мојој стрини! (Види Гапа Љуцу ће смиће капут.) А ће је господиш Непознановић?

Јуре Угриковић. Ко је тај господиш Непознановић?

Анка. Па ваш будући зет.

Јуре Угриковић. Реци ми, за кога ме држиш?

Анка. Па ваљда за мојега стрица!

Јуре Угриковић. Је ли то могуће да ме моја рођена сестра не познаје?

Анка. Рођена сестра? Зар ви — мој брат.

Јуре Угриковић. Да, ја сам — твој брат.

Анка. То није могуће; то не може бити. Мој је брат код своје регименте у Крајини, мој брат носи своју рођену косу, а ово није ни његова уни-

форма — није могуће ма колика да је сличност.
 Јуре Угриковић. Да учувам образ и поштење своје морао сам чим прије овамо доћи. Тиче се неке зајевнице, која није Бог зна што. Да ме не би когод позвао заматао сам са у овај кадут и у ову перуку.

Анка. Је ли могуће? — О то онда да те ердачво загрлим, драги брате. Да, да, сад те познајем! Ама еп сличан стрицу, би човек рекао да је јабука преполовљена.

Јуре Угриковић. Мој стриц дакле није дома?

Анка. Разумије се, није дома због свадбе.

Јуре Угриковић. Свадбе? Чије свадбе?

Анка. На Милице, моје рођаке.

Јуре Угриковић. Шта чујем? Милица се удаје?

Анка. Да боже! Али ти не знаш?

Јуре Угриковић. О Воже, не знам!

Гано Ђуца (приближује се) Ни ријечи ми не знамо о томе.

Анка. Господин Непознановић, стари другар твојега стрица, запросио је Милицу за својим сином. Млади Непознановић, кажу, да је особито љубазан човек; ми га до душо нијесмо још виђели. Господин обрштар пошао је да га прими, они ће позаду путовати. После мјесец дана вратиће се натраг, па ако желни и будеш овђе, можеш и на свадбу присуствовати.

Јуре Угриковић. А драга сестро! — Вјерни мој Гано! Саветујте ме, помогите ми! Ако ми не budete у помоћи, ја сам процао, ја сам изгубљен.

Анка. Шта је с тобом, брате? Шта ти је?

Гано Ђуца. Мој господар залубљен је у своју рођачицу.

Анка. О, то је то!

Јуре Угриковић. Та несретна свадба не смије ништа у живот ступити.

Анка. Биће и одвише тешко зауставити је. Оба су оца задовољни, ријеч је дата, погодба је установљена, чека се још само вјереник, да је потпише.

Гано Ђуца. Стрпљење! — Чујте — (ступа међу њима). Мени се ништо узвишено по намети врти.

Јуре Угриковић. Говори!

Гано Ђуца. Ти си већ отичео да у влаштој својој особи преставаљаш стрица. Остани при томе! Проведи своју улогу до краја.

Анка. Лијсни начин, да се са Милицом ожениш.

Гано Ђуца. Само лагано! — Чујте ми да вам откријем и развијем свој план. Ви играте дакле улогу вањег стрица! Ви сте дакле господар у овој кући и ваша прва брига јесте да осуетите ову свадбу. — Ви нијесте могли младага Непознановића собом довести, зато што је он — што је он — помози ми рећи — зато што је он умр'о. — Међутим нека Мара, госпоља обрштарова, прими од вас писмо у којему јој ви питате руку Милице. — То је већ мој посао! — Ја ћу бити поштолоша, који ћу донјети писмо из Крајине. Госпоља Угриковића залубљена је у свога синовца; она ће његов предлог објеруче прихватити; она ће вам тај предлог саопштити као своје мужу; а ви се причините да вам се јако допада. Но, преставите себи као да морате чим прије отпутovati; опуномоћите стрину, да ту ствар сама врши. Ви ћете отићи, а други дан добите као синовца у вашој рођеној коси, у униформи ваше ре-

гименте. Свадба ће сама по себи доћи; стриц обрштар присјећа се зетом послјење, па кад види шта је, стелнути ће врат у рамена, а Милицином вјеренику казати, да тражи жењу ће га је вола.

Јуре Угриковић. Мислиш ли ти да ће то мој стриц тријети?

Гано Ђуца. О, он ће сјекнути, пукнути од иједи! Расназиће се у почетку, и поцрвенити као паприка! Затим ће побацијети, поруменити, док се не стане смијати. Он вас љуби! Он љуби своју шћер! Ви га предусретите слатким ријечима; обебавите велики пак унука, који ће бити добри и њему наликovati; он ће постанути озбиљан, замрштити се, погледа ће на вас, прснути у смијех и тијем ће се све свршити.

Анка. Ја не знам, можда је овај предлог и људкаст, али ми је почео можданима вртити.

Гано Ђуца. О, он је божанствен, величанствен!

Јуре Угриковић. Шаљив је доста, само што се не ће моћи извести. — Стрина ме зајиста не ће за стрица узети!

Анка. А како сам ја?

Јуре Угриковић. Е то је било на први мах.

Анка. Ми јој не ћемо дати ни времена ни прилико да истини у траг уђе. Хоћемо ли се с временом користити то нам не треба него само један тренутак. Сада је већ мрак, свијеће горе слабо, госпоља Угриковић не ће никакве разлике познати. — Рећи ћеш госпољи Мари да мораш одмах одлазити, а сјутра дан повратићеш се у правој својој особи. На рад! Не смијемо ни часка пошеати. — Писми писмо вашој стрини, које ће јој твој Гано Ђуца предати, и у коме ћеш јој ти Милицу запросити.

Јуре Угриковић (идући к писаном столу). Сестро! сестро! Чини са мном што те воља!

Гано Ђуца (трљајући руке). Како се радујем мојој мудрој дојетки. Штага вјеристину што сам ожењен; овђе сам могао за главну улогу играти, а овако сам само пришишљао.

Анка. Како то, Гано?

Гано Ђуца. Сасвијем просто. Мој господар преставаља својега стрица, а ја бих могао бити тај господин Непознановић, па ко зна, да ми и не скочи штогод у главу, ако моја проклета женидба. —

Анка. Дојиста, моја рођачица, има право да се иједи.

Јуре Угриковић (запечаћује писмо и предаје га Гану Ђуци). Писмо је овђе. Чини како умјиш и знаш! Предајем се сасвијем у твоје руке.

Гано Ђуца. Ви морате бити са мном задовољни. У тренут ока доћи ћу ја овђе као скоротеча из Крајине, залучен, поткован, окуан у зноју као мачка. А ви, милостиви господару, дрите се јуначки! — Храброст, претварање, лицемјерство, безобразлук, нека нам не манкају. Све ће бити добро: одиграће се стриц, превариће се стрина, узети ће се рођачица, а платиће се и вјерна слуга Гано Ђуца.

Анка. Ено стрине! Она ће те држати за стрица. Причини се као да ти је каква пријекла потреба да с њом говориш, а мене отпусти.

Јуре Угриковић. Али да љубав богу, шта ћу да јој говорим?

Анка. Све што љубаван муж својој жени говори, само пристојево.

ПЕТИ ПРИЗОР.

Анка. Мара. Јуре Угриковић.

Ај ка. Приступите, драга стрио! Брзо! Стриц је дошао.

Мара. Како? што? Мој муж? — У истини, где, то је он! — О добро нам дошао, драги Угриковићу! Тако брзо нијесам вам се надала — Ама нека! Јесте ли здраво путовали? — Него откуд тако сами? Ђе су вам људи? — Нијесам чула ни ваше кочије. — Зајнета као да нијесам при себи — сва сам изневађена.

Анка (тајно брату). Но дакле говори! Одговарај брзо.

Јуре Угриковић. Зато што сам овђе свратио само на кратко вријеме, довео сам се на колима под кирином. — Што се пак путовања тиче, то оно није било баш најретније, драга жено.

Мара. Ви ме упрншањујете! Је ли вам се каква несрећа догодила?

Јуре Угриковић. Није баш мени! није мени! — Него ова свадба (Анки) драга синовично, ја имам са стриним —

Ака. О, ја не ћу да сметам мога доброга стрица. (Одлази).

(Наставиће се)

КРАЉ АВЕТИЊА.

(G e t h e).

Ко пролази тако касно —
Сред поноћи тихе, прие?...
То је отац, уз ње! синак,
Што од страха млађан трне.
Јаше отац — пази дјете,
На своје га стиска груди,
Загрљена осјећа га —
Престрављена грдно туди...
»Кажи сине, рашта кришеш
Уздихало, блједо лице?...
— »Краљ духова... оче мило,
Слиједи нам сустолице.«
»Не видиш га окружена —
Загнута плаштом, бједно,
Ко да ј' крила попуштао,
Тако креће собом цјелица.«
»Није сине, није није!
То је магле мекки праша,
Ту никаквог духа нећа,
Завар'о те маште пламен.«
Амо, амо са мном дођи
Љубимце моје мило!...
Многу башчу ја имадем,
Но којни се цајеће свило.
Са хиљаду игралица
Ту ћеш ваћи слатка жића...
Ту су ткања мајке моје,
Од златије од коњића.
Од пурпура руменота
Рад се скупи ту огледа;
Ту се свашта лјеног чује —
Свашта звучног приповједа.
— »Слатки оче зар не чујеш
Мног понуда краљ ми даје?
Срцу ми се поткопао...
Све ви шапће не престаје.« —

»Мирно, мирно мило дјете —
То је зевор с крили лака,
Што кроз сухо грање гмиже —
Зна му шачу листић сваки.«
— Да л' ћеш са мном бајно чедо?
Мила дјеца — шћери моје —
Пазићете п мазити,
Као роса цјеће своје.
Са играма поноћнијем...
Забаву ти, многу даги...
Њијаће те... и pjesмаза
Брижно ћете успавати!
— »Слатки оче, зар не видиш
Том на вјесту пуном израка?...
Краљеве су оне кћери —
Међ њи' игра овакојака...
»Дјете моје дјете мило...
Оне тмасте знадем ојени...
То се старе врбе тресу —
Поноћато су добро мени.«
— Ја в' славим! заосвим те!...
Немаш воље мени слједит'?
Онда ми се само вели:
Од силе те не поштедит!
»Слатки оче, мила оче...
Скучно ме, притискао!...
Краљ духова зло ми радн —
Многу бол ми назвао.«
Слази отац — брзаскоњем —
При првем' му лиња дјете...
Тек што духом подухваћа...
Још до мало, — збогом свјете!...«
Сав уморен, пнемого...
Већ приспно до авлаје,
Гле'о чедо у свом скуту —
Живо било сад већ није!¹⁴

Саво Ст. Рачета.

СТАРИНЕ ЦРНОГОРСКЕ.

Написан на неким србуљама које донесоме из Пивског успешког манастира.

1. Јеванђеље. Ово је јеванђеље писано на листовима иако, на врло лијепој артији са четким рукописом. Свако дневно јеванђеље означено је црвеним словима. Четири јеванђељиста врло су лијепо иконописани. У иконописању јеванђељиста учињена је хотимично иако по погрешци, ова неправилност. Код јеванђељиста

Марка стоји орао, а код јеванђељиста Јована Телац. Пред почетком свакога Јеванђељиста метнута је дивна шара везена са златом и зеленом бојом. Почетна слава свакојега јеванђеља врло су давно израђена са златом. Колико год сам до сада видео рукописних књига љешпеге и чистијега видео нијесам од овога. При крају на једноме листу златнијем словима записано је Ис. Хр. Н. Ка. испод овога, исто златнијем словима: Тому слава в' в'к амин: сто 7121.

Значи ово јеванђеље писано је године 1613 од Р. Х.

На последња два листа, која су при писању јеванђеља остављена у бијело налазе се следеће записке.

а «вз лѣто 7120 игуменъ Симеонъ прѣстави се мѣсеца Февраля 9 данъ срѣда и снѣ ѣвдле остави светону манастиру и кто га хопетъ отнимати от сего манастира да му е проклето отъ господа Бога и прече его матере и дасмо га попу Јефрему оу Пелици наку дае манастиру.

5. «ва лето 7108 оулзе Бѣрасимъ оу игуменство и тада бѣше велѣми годиче прѣскрѣти и Богъ разведри за његову милость а за наше грѣхѣ. писа Филиппъ».

в. «вз лето 7237 уста рая царева зулума ради на Русѣмъ пашу отидоше у Цариградъ мјесеца Јуна 12.»

Има јошт неколико натписа који свједоче кад је који игумен умро, али их ја нијесам приписао, јербо нислид да нијесу толико важни.

II. Минеја за мјесец Август. На последњему листу, који је већ иструпу од влаге, налазе се овака приписка: «Сиа минеи обновисе и увеза лѣта 7178 повелѣниемъ игумена кир. Аксентия рукоу грѣшного дѣка Вошна Буквиѣ мјесеца Августа 28.» Друга приписка под овом, написана другом рукоу: «Сиа минеи манастира Пиве. Ва лѣто 7025 и то лѣто биехъ гладъ волка».

III. Панегрик. На првоне листу налазе се овака приписка: «Сиа книга панегрика мјесеца Септембра и Октобра вѣ нихъ же и слова по реду святимъ соуѣ и вочитимъ ажже челоу цетъ и дваѣи историчею нехъ кратъ лѣтоу чтуще узрши о любовиштелину дуже србине.»

На последњему листу налазе се ове приписке: «Ва лѣто 7208 вечна се блаженѣиши митрополитъ хорцоговачки крѣ фалотей.» Друга приписка: «ва лето 1739 ударише турци на Балиградъ и не сатворше ему ничтоже.»

IV. Јеванђеље већ свуда наоколо листови иструпу од влаге. На првоне бијеломе листу пише да је ово јеванђеље била својина владике бачкога Фалича. Тако се говори да је ову книгу допѣа са пала Косова. На другоме бијеломе листу, у почетку књиге, има овака приписка: «да се зна кадъ се престави святѣиши владика белградски Симеонъ 7205 писа многорѣшши Руванъ зовомъ Пивацъ.»

При свршетку књиге налазе се ове приписке. а) «Свине се в лѣто 7086 вѣ храмѣ Крупево гласелемогъ.» б) «снѣ свггле писаса проумати Макемъ проудомъ свонѣ рукоу своено на службу оуби себѣ и оу смърти его свѣтѣи митрополитъ Донице и игуменъ и брати и проклече кто отнимѣти снѣ свггло некоиѣмъ навождениемъ бесовскимъ от сего манастира боуду немозу свршарики Ар. и глѣ его на страшному соуду.» в) «вз лѣто 7089 прѣстависе игуменъ Макемъ мјесеца Марта 24. г.» Доз се зна када се опали Сарајево и ва то лѣто мнози турци погубоше 70 твудца на Тиса писашъ в лѣто 7205.»

V. Поученица избрѣта от свѣтаго свггла и от многих божанственних писаниа... При свршетку ове књиге има ова приписка: «Сиа ста и божанствена књига писе се вѣ стѣи горѣ Атона вѣ манастирѣ стѣи Павлѣ. И писе се манастиру виено гласимому Пива ажже естѣ храмъ оуценеи прѣсвѣтѣи Богородице при игумену кир Симеону еромонаху. И вѣ то врѣме приде вѣ свѣтѣю гору свѣценопнокъ Вакиентѣ и повуди насъ сѣ дѣло начети в Божию помочию и настояниемъ брата нашего Викентѣ свршисе. и да

будетъ ему мзда вѣ боудоумѣи дни страшного прѣшества и явѣиѣ Христова. вѣ лѣто 7121 мјесеца Ноемвриа 3.»

Марко Драговић.

Б И Љ Е Ш К Е.

(Сабља и глава Карађорђева*). Кад оно лице на Аранђеловдан године 1817 погубе Карађорђе велики, његов крвник Никола Новаковић привати му главу и оружје, а издајца Вуци Вулићевић све остале ствари, те су се налазиле код «ираха оца Србије». Међу овим стварима било је неких 4.000 дукаата, орден Карађорђев крст са левтом, златна колајна, неколико руских медаља за српске војводе, осам осам народних застава, вождово ђело са калпаком и перјаницом, плаш општег ратовања, и неколико писања. Крвопие Карађорђеве предали су све то благо некоем Павлу Стретиновићу Лисовићу, који га је омет изручико кнезу Милошу у Биограду. Интересантно је овђе забљезкати шта је било са сабљом и главом српскога Војска. У најсјајнијем успјеху Карађорђева оружја над Турцима, Александар I. цар руски, пошље му на дар криву дамаскину — сабљу, за коју се вјера да је приједиа „триста кеса блага“ и да је била достојна великог српског јунака. У нећини на тој сабљи и стојао је доста ласкѣи, али правити натписе: „Заптитнику православниѣ вјери и отечества“. Ту је сабљу задржао кнез Милош код себе све до своје катастрофе. После године 1839 дође Карађорђева сабља у руке кнезу Милошу. Овај јој удари у корама све само драго камење, па је пасо уврзек, кад се у своје кнежевско ђело обуковао. Након смрти Кнеза Михаила западе она као залог у бечки сфрацаѣт, еткле је омет јавном лиценцијом продати некојим ђвудима, но којим, то сами Бог зна. — Ни мртѣ глаѣ Карађорђева није била боље среће од његове среће. Али Паша-Марашлиѣ наредѣ Пеји Турцији те је одере, носели јој козу, напуни наукомо, па је отирави у Цариград на дар своие падиши. Пред султановом палатом буде она изложена народу, а повнше ње стојало је написано: „Глаѣа знаменитог вође српских хайдука који се зѣао Карађорђе“. После седам дана скину је Турци на је сврме у „ој музому. Говори се да су је отргали неколико година отоле Грци дурали, па је продали пародном музеју у Атини. Лубању Карађорђеву закопао је Пејо Турциѣа при сами вид велико биоградског цркве. Кад се године 1837 обнављала црква, но казивају Пејо Турциѣа, пађена је и крѣа Карађорђева, а познали су је по једном зубу, те јој је мѣако. Добра књигиѣ Љубиѣа наредѣ те се однесе у Тополу, па је сврпано у гробницу Карађорђево кћери Подлескије. Вели се да кнегиња Љубиѣа није смјела од страха отгарати Карађорђеву раку, бојећи се да јој се кавка несреће но догоди у дому, роду или народу.

(Мета еопиѣиѣно развитка**). Све науке, заједно с историјом тврдо да је умно усавршавање велика мета природе. Оно прокламира да суцесивни ступиѣ свако индивидује, — безбројна органска бића — правниѣа појана оне велике поворке, што је, за кратко вриеме, пошла, — да снѣ

*) Вѣиѣи „Живот и дѣла Карађорђа“ од К. Писадопѣиѣа.

**) Види Дрепер Ист. Умн. Раз. Европѣе.

три ово велико линије живота доказују владу закона. У све три ове линије главно је начело одвојити инстинкт од аутоматизма, и одвојити ум од инстинкта. У самом човеку јављају се три посебна начина живота епокалним редом, од дјетинства па до најсавршенијег стања. И сачем ово вриједи за индивидуу, а индивидуу се физиолошки не може одјелити од расе, то — што вриједи за једну, мора вриједити и за другу. За то је човек прави пратин друштва. Његов је развитак модел социјалног напретка. И по томе политичке институције ваља да теже к савршенству и организацији националног ума. Срећа у животу, рате по мјери уколико вјештачки услови, под којима се живи, одговарају тежи природо. Егзистенција се може одржати, за неко вријеме, и у врло противнијој околности; али, да би било стабилнија ваља да има слоге између вјештачких услова и природно тежње.

КЊИЖЕВНОСТ.

Руска „Всеобитаја историја литературу“, обсејно ово дјело покрепно је књиџар Рикор, а уређивао га је покојни учевак Корш. Његовом смрћу је издавање за часак завело. На суд га је опст наставио издавати професор Кириичников, те је већ изашао XVI. свезак, у којем је преглед словенских литература и талијанске литературу средњег вијека. — Руски генерал кнез Никола Сергијевић Галицин написао је величанствено дјело „Опита војна историја свију народа и времена“. Дјело се преводи и на немачки, те ће бити скоро доготовљено. Дјело сјидочи напредан труд и бистро око извретна хисторија. — Уизорјемо на красно дјело Л. Колмачевога „Животињски епос на западу и у Словени“. Писац претреса најпаче хитотезе најзнаменитијих учењака (Грима, Гервингуса, Херцберга, Вагенера, Вебера, Ђовојеа, Келера, Потлина, Менсера и др.) о постању разви и у развијивању животињских приповијести у Словени, Нијемца и Романа, те их успоређује с источним причама. Напокон закључује, да је велика већина тих животињских приповијести потекла с истока.

Друштва.

(Главна скупштина „Добротворне задруге Срникиња Новосаткиња“) држана је под пресједништвом гђе Ана пл. Ракића 3. Фебруара т. г. у Новоме Саду. Из извјештаја о години 1884 види се да се одбор те године највише труднo око изложбе народних и вјештачких руковођа ерскијех жена. Та је изложба донијела задружној благајни чистога прихода 1614 ф. 38 новч. Одбор је држао те године 17 сједница и 3 главне скупштине, и претресао 222 различита предмета. Приредио је 3 забаво које су му донијеле 1385 ф. чистога. Присустововао је на 50-годишњој прослави књижевног рада Др. Јована Субо-

тића и обдарно свечара лаворовим вијенцем и т. д. По извјештају ревизионог задружног одбора, примање и издавање за годину 1883 било је овако :

Од чланарине	744 ф.	— и.
Добровољни прилога	27 „	— и.
Интереса	75 „	04 в.
Изложбе	5779 „	23 в.
Свега	6851 „	27 и.

Издавање :

На милостиво	215 ф.	24 и.
На потпоре ученицама	353 ф.	— и.
На штампану	23 ф.	54 и.
На изложбу	4164 ф.	85 и.

Свега 4749 ф. 23. и.

Остаје сувшика : 2092 ф. 04 и. Кад се овоме дода готовина од 3556 ф. 61 и. то је у друштвеној благајни у куине готовине 5646 ф. 65 и. а вр.

Ово је зајиста лијепо напредак вапих домородних сестара и ми им жељимо у таквој жарком српском родољубљу свакоју срећу и успјех.

КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Славном уредништву „Стражилова“, Нови Сад. — Посласти смо Вам све бројеве и слаћемо Вам даљо уредно.

Господину Везку Константиновићу, Панчево. — Број 45. „Црногорке“ пошљедим је на годину 1885. „Садржај“ ћемо Вам послати чим изађе. Срдачно поздравље !

Господину Јовану Живковићу босанскоу, Карловци. — Посласти смо Вам бр. 12. „Садржај“ пошљедимо кад изађе.

Господину Влади Зорпу, Пожега. — Вама се лист редовно шаље.

Господину Дру. И. Огњановићу, Нови Сад. — Жао нам је што већ немамо 14. и 18. бр. на Вас ис можемо послужити. Срдачно поздравље !

Славној књиџари Браће Јовановића, Панчево. — Посласти смо варошкој читаоници у Крагујевцу „Црногорку“ а администрација „Гласа Црногорца“ послата јој је тај лист. Жао нам је што Вама не можемо послати искане бројеве, јер их више немамо. Срдачно поздрав !

Господ. Паји Михајловићу, Долин Ковиљ. — Немамо листе бројева од прошле године. За то шаљемо „Црногорку“ госпоњини Катци Станојевићој за цијелу ову годину.

Г. Н. Ц. — Котор. Ствар ћемо што прије прегледати. Будите нам здрави !

Г. Судар, оружјаник — Гацко. По вашој жељи шаљемо вам „Црногорку“. Препоручујемо се вашем родољубивој читаоници.